

NARODOWY
KONGRES
NAUKI

USTAWA 2.0

KONKURS NA ZAŁOŻENIA DO USTAWY
PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

UNIWERSYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Zespół

10 osób, 7 ośrodków akademickich, interdyscyplinarność.

Dr hab. **Dominik Antonowicz**, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, **Toruń**

Dr hab. **Jakub Brdulak**, prof. SGH, Szkoła Główna Handlowa, **Warszawa**

Dr **Maria Hulicka**, Uniwersytet Wrocławski/**UKSW Warszawa**

Dr **Tomasz Jędrzejewski**, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, **Toruń**

Mgr **Robert T. Kowalski**, Stanford University, **Stanford** CA, USA

Dr hab. **Emanuel Kulczycki**, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, **Poznań**

Prof. **Marek Kwiek**, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, **Poznań**

Dr **Krystian Szadkowski**, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, **Poznań**

Dr **Adam Szot**, Instytut Rozwoju Szkolnictwa Wyższego, **Lublin**

Dr hab. **Joanna Wolszczak-Derlacz**, prof. PG, Politechnika Gdańska, **Gdańsk**

Wprowadzenie

- ◆ System
- ◆ Ustrój
- ◆ Jakość
- ◆ Finansowanie
- ◆ Model kariery akademickiej

„Ustawa 2.0”:

Kompleksowy, **wieloletni proces zmian.**

Rozłożenie w czasie – ale **decyzje kierunkowe (i szczegółowe)** dzisiaj.

Etapy przejściowe, **przejściowe** przepisy.

Bliżej rozsądnych rozwiązań **świata zachodniego.**

Przez **chaos** stopniowo do **uporządkowania...**

Wprowadzenie cd.

- **Punkt wyjścia:**
 - Wzmocnienia wymaga system **nauki akademickiej** (słabnie); **kształcenie** – akceptowalne.
 - **Reforma sektora publicznego** (niepubliczny musi się **konsolidować**: inna skala, inne problemy; badaniami naukowymi – **oś reformy** – się nie zajmuje).
 - **Środki publiczne** niemal **wyłącznie dla uczelni publicznych**: zamknięta pula w systemie! Prywatne, biznesowe...
 - Nacisk na **wzrost nakładów** i **reorganizację** finansowania badań → wpływ na funkcjonowanie **systemu jako całości**.
- **Cel propozycji: podniesienie poziomu nauki akademickiej oraz akademii jako bardziej atrakcyjnych miejsc pracy** (dla kadry nastawionej na badania i trzecią misję).
- **Środek: wzmocnienie globalnych reguł naukowych w uczelniach badawczych i uwolnienie od nich** – uczelnie dydaktycznych.
 - mierzalne efekty zmian: kadra, instytucje i system **obecne globalnie**: międzynarodowe **rankingi, granty z ERC (H2020 etc.)** oraz **publikacje (JCR)**.
 - rośnie prestiż (w nauce)!

Wprowadzenie cd.

- **Zmiany są niezbędne.**
- Reformy są **warunkiem koniecznym** wyższych nakładów na naukę.
- **Mechanizmy** wzmacniane w propozycji:
 - **konkurencja** (wszystkie poziomy),
 - **doskonałość naukowa** (kadra),
 - **koncentracja** (środki i talenty),
 - **mobilność** (kadra),
 - **zróżnicowanie** (uczelnie, kadra),
 - **stabilność** (finansowanie, zatrudnienie),
 - **rozliczalność** (uczelnie, kadra),
 - **przejrzystość** (procedury) i
 - **obiektywność** (mierniki sukcesu).
- Założenia wyjściowe:
 - publiczne **nakłady** na badania **katastrofalnie niskie**;
 - **atrakcyjność** miejsca pracy **niska**;
 - poziom **wynagrodzeń nie do zaakceptowania (dla młodych talentów)** (groźba drenażu mózgów);
 - punkt odniesienia: **sektor publiczny**;
 - **międzynarodowa pozycja kraju w nauce: liczy się mała liczba bardzo dobrych**, globalnie widzialnych uczelni;
 - akademickie badania (tradycyjnie) **podstawowe – priorytetem reformy.**

Wprowadzenie cd.

- **Dwa filary** propozycji:
 - **Wzrost doskonałości naukowej w systemie.**
 - **Silne wsparcie państwowe (finansowe i legislacyjne).**
- Najważniejszy **wymiar** reform: **finansowy (zmiana poziomu i sposobu finansowania nauki)**. Finansowanie konkurencyjno-koncentrujące...
- Systemowa **nierówność wyników** w nauce = systemowa **nierówność możliwości i środków**.
- Zmiana funkcjonowania **systemu** przez jego **zróźnicowanie** – ale najgłębsza w **najlepszych naukowo ośrodkach**: tam większa autonomia, możliwości rozwoju i nowe środki na badania.
- **Zmiany na lepsze w nauce: nie dla wszystkich, nie wszędzie**. Jasne mierniki: porównywalność i mierzalność (również w ramach oceny eksperckiej)
- W porównaniu z **EU-15**:
 - polskie uczelnie (i nauka) są **finansowane zbyt słabo i**
 - **zmieniają się zbyt wolno.**
- Akademia: ostatni **niezreformowany** sektor gospodarki.

Wprowadzenie cd.

- Proponowane zmiany na poziomie **ogólnym**:
 - **silne zróżnicowanie systemu** (*bardziej badawcze, bardziej dydaktyczne*).
 - **autonomia** rośnie wraz z miejscem w systemie: *największa – badawcze*.
 - **wzmocnienie uczelni** jako instytucji (a nie: **federacji** wydziałów),
 - **silny rektor i zarząd uczelni**; silni dziekani; słabsze i mniej liczne ciała kolegialne,
 - **umiędzynarodowienie** badań oraz stopni i tytułu (wyjątki dyscyplinarne),
 - **odbieranie wagi uprawnieniom nadawane przez CK** na rzecz mierzalnych osiągnięć **naukowych** (dane z KEJN, NCN etc. – bibliometria i granty),
 - **doskonałość naukowa**: awanse, granty i parametryzacja KEJN – w tle nauka **globalna**,
 - **nauka lokalna ważna (inaczej)**. Czasopisma wyłącznie JCR (ERIH). Pozostałe – b. niska ryczałtowa punktacja.
- W sposób **ewolucyjny różnicowanie** systemu SW:
 - dolne warstwy **regionalne uczelnie dydaktyczne**, kształcenie licencjackie, a górne – uczelnie **badawcze**, kształcenie na 3 poziomach.
 - **Klasyfikacyjnie** (lub **ew. funkcjonalnie**):
 - **różne misje**,
 - **różna kadra**, kryteria awansu, wynagrodzenia;
 - różny **dostęp** do funduszy publicznych (dotacje, prog. Celowe MZM, NPDN) i
 - **różne** wymagania dotyczące **zarządzania** (*rośnie autonomia*).

Zmiany systemowe

- **Trzy typy uczelni.**
 - Kres **fikcji** powszechnie prowadzonych **badan** w całości systemu (przy braku środków).
 - Miernik: **kategorie KEJN (A, A+ i C, 2017), pula i liczba grantów NCN (i in., 2011-2016).** Oraz **publikacje, doktoraty i habilitacje.**
 - **Typy równie istotne** w systemie – ale powinny **inaczej** funkcjonować: inne -
 - finansowanie,
 - zarządzanie,
 - możliwości badawcze i
 - wymogi kadrowe.
- (1) **Badawcze** – np. 2/3 jednost. z kat. A (i A+), żadna z C. **Lider** grantów. **15-20** (w tym 3-5 „flagowych”).
 - (2) **Badawczo-dydaktyczne** – np. przynajmniej dwie A lub A+. **Oraz regularnie** granty. **25-40.**
 - (3) **Dydaktyczne** – mniej niż 2 kat. A lub A+. Granty **marginalnie. 40-60** (pozostałe publiczne niezawodowe **(75-95 z zawodowymi)** oraz 95% niepublicznych.
- Symulacja wg KEJN tylko częściowo zbieżna z symulacją wg NCN.** Uczelnie medyczne: ideałem konsolidacja z uniwersytetami.

Zmiany systemowe cd.

- Projekt promuje procesy **przepływu kadry** w systemie: również poprzez **koncentrację** zasobów i talentów w uczelniach **bardziej** badawczych. Stawia na:
 - **udroźnienie** systemu (chów wsobny).
 - nowe **konkursy** (na nowe stanowiska).
 - silne **oceny** okresowe, wymiana **kadry nieproduktywnej naukowo** na uczelniach badawczych (wyłącznie) – cyrkulacja talentów w górę systemu niezbędna!
- **Uczelnie (bardziej) badawcze** → z czasem **z inną kadra** oraz:
 - inna **struktura przychodów** (odsetek i pula z **badania**),
 - inna **struktura produkcji naukowej** (odsetek i liczba **międzynarodowych**, prestiżowych publikacji).
- Samo działanie **algorytmu** i grantów z NCN (ERC, FNP etc.) nie różnicuje wystarczająco uczelni: grozi dalsze **dzielenie biedy** (naukowej).
- Przyspieszenie **naturalnych** zmian w nauce (patrz koncentracja badań w Top-20 z NCN z 2011-2016).

Zmiany systemowe cd.

Przykład definicji: „**Uczelnia badawcza** to uczelnia, która w skali polskiego systemu szkolnictwa wyższego zdobywa w trybie konkurencyjnym znaczące środki finansowe na badania [NCN, FNP, ERC, H2020 etc.], składa się wyłącznie z jednostek o wysokiej kategorii KEJN [A i A+] oraz ma znaczący udział w prestiżowej produkcji naukowej [JCR] i kształceniu młodej kadry [GUS]. Uczelnia ta spełnia jednocześnie wszystkie warunki określone przez mierniki MNISW”.

Ile potencjalnie uczelni badawczych?

Pięcioletnia mapa badań naukowych w Polsce wg NCN (2011-2016) – skromna pula!

Top-5 instytucji: **46%** środków z NCN;

Top-10 instytucji: **63%** środków;

Top-20 instytucji – **81%** środków.

- Ale: b. małe kwoty z NCN: **500 mln PLN** rocznie do **wszystkich** uczelni.
- **20% instytucji** (23): tylko **1 grant**
- **45% (52) – 10 grantów (lub mniej).**
- Z 963 jednostek KEJN w 2013, **tylko połowa (55%, 533) kiedykolwiek otrzymała grant z NCN 2011-2016.**
- Pula wg ERC, FNP, H2020 – znacznie skromniejsza! [NCBR – nie na badania podstawowe].

Zmiany systemowe cd.

(1) Uczelnie badawcze:

Pomoże wyłaniać Program „Milion za Milion” (MZM), tylko dla **jednostek z kat. A i A+**: **podwajajnie** funduszy z NCN (oraz ERC, FNP etc.) i **zafakturowanych** przychodów z gospodarki.

Podwajanie **w miejscach najlepszych naukowo**.
Jako ryczałt – pełna autonomia wydatkowania.

Systemowe **zatrudnianie** w uczelniach badawczych **kadry**, która o **ponadprzeciętnym potencjale**. Redukcje kadry nieproduktywnej.

Z czasem zróżnicowanie **obowiązków i wymagań**.

Spośród uczelni badawczych - uczelnie flagowe (3-5) posiadające silnie **dofinansowane substruktury** (np. 3-5 wydziałów):

- „Narodowy (Krajowy) Program Doskonałości Naukowej” (NPDN): **konkurs** na duże 6-letnie finansowanie (2021 - parametryzacja). Mierniki wyłącznie badawczo-grantowe.
- **Nowe finansowanie „doskonałościowe” (excellence)**.
- Konsorcja jednostek: **swoboda zatrudniania (zwalniania) i zarządzania budżetem na badania** (potężny **dodatek**).
- Wpływ na doskonałość nauki **w systemie jako całości (międzyn. widzialność)**.

Zmiany systemowe cd.

(2) Uczelnie badawczo-dydaktyczne:

Docelowo z powodów finansowych albo silniej w stronę badawczych, albo - dydaktycznych.

Szansa na realizację nowych strategii w przyszłości: na realną ocenę własnego potencjału naukowego w warunkach konkurencji.

(3) Uczelnie dydaktyczne:

Nowa misja, wynikająca z realistycznej (mierzalnej) **oceny potencjału i możliwości**.

Kadra: habilitacja opcjonalnie.

Brak **uprawnień** dr i hab.

Kształcenie – poziom **licencjacki** (PWSZ; uczelnie regionalne; 90-95% uczelni niepublicznych).

Radykalnie inne **oczekiwania instytucjon.**: liczba **samodzielnych** (MNiSW i PKA); brak **dotacji statutowej** na badania; **student** przygotowany do wejścia na **rynek pracy** – a nie **publikacje „naukowe”**; granty z NCN i **migracje** w systemie - możliwe!

[Talenty wszędzie, wolny trudny w **izolacji**].

Ustrój

- **Wzmocnienie roli rektora** (zarządu uczelni), osłabienie roli (mniej licznego) senatu. Senat – kwestie naukowe. Zarząd – pozostałe.
- Analogicznie – dziekani i rady wydziału. Rośnie rola **jednostek** (granty).
- **Wzmocnienie mechanizmów korporacyjnych** (uczelnie to duże organizacje o **strategicznych** celach i wielomilionowych budżetach).
- **Wybór rektora przez Komitet Nominacyjny (lub Radę Powierniczą)**, zatwierdzenie członków Rady i rektora – przez senat.
- **Dziekani nominowani** (wybór spośród propozycji kadry wydziału).
- Rada Powiernicza – udział interesariuszy zewnętrznych, mechanizmy **uniemożliwiające upolitycznienie**.
- **Autonomia** uczelni badawczych – najwyższa (wyniki!). Uczelnie flagowe – propozycje zmian ustrojowych w ramach konkursu typu doskonałościowego (NPDN).

Jakość

- **Centralna Komisja (lub organ analogiczny): wzmocnienie, profesjonalizacja, dofinansowanie.**

Inny tryb wyboru członków;
warunek wyjściowy dla
kandydatów – doskonałość
naukowa.

Nadzór nad habilitacjami
(przywrócony) i profesurami –
organ wyższego stopnia.

Mocne osadzenie ustawowe.

- **KEJN** – ocena parametryczna w **dziedzinach** (22); wyłącznie jakość osiągnięć naukowych (JCR); 5 kategorii (A+, A, B-1, B-2 i C); nadzór MNISW i międzynarodowego panelu *peer review* (ustawowo).
- **PKA** – jako narodowa komisja akredytacyjna funkcjonująca wg logik zachodnich. Doskonalenie jakości (proces), funkcja **akredytacyjna**, nie - **kontrolna** (MNISW). Dofinansowanie, profesjonalizacja. Ocena programowa oraz instytucjonalna.

Jakość cd.

- **Tryb uzyskiwania uprawnień w systemie:**
 - Uprawnienia dla **(całych) uczelni** (nie: wydziałów) i w **dziedzinach** (nie: dyscyplinach). Tylko uczelnie **badawcze i badawczo-dydaktyczne**.
 - Tylko uczelnie **aktywne badawczo** w dziedzinie (**A i A+ dla postępowań hab.**, oraz A, A+ i **B1 dla doktorskich**).
 - Silne związanie **uprawnień** z systemem **parametryzacji** (nowe kategorie: A+, A, B-1, B-2, C). Dziś kategoria KEJN de facto **nie związana z uprawnieniami**.
 - Habilitacje: w **dziedzinach** (22; **aktualizacja** listy!), a nie **dyscyplinach** (97) – interdyscyplinarność, **bliżej paneli NCN i ERC**.
- **Rozwiązania** dla profesury **rozszerzone na habilitacje - interdyscyplinarność** dziś utrudniona. Samodzielność naukowa - nie wiedzie przez dopasowywanie się do listy **dyscyplin**.
- **Jakość – a nie ilość publikacji** w ocenie jednostkowej i instytucjonalnej. Liczba N przypisana do **osoby** w parameryzacji (np. 0-6).
- **Liczba** pracowników **samodzielnych** nieistotna (dziś – właśnie „dających uprawnienia”), istotna: **aktywność** naukowa.
- Dziś – uprawnienia habilitacyjne posiada ponad połowa (**550**) rad jednostek (na 963). Radykalnie za dużo.

Finansowanie

- 3 formy: dotacje, granty i finansowanie doskonałościowe; MZM, NPDN...
- Równowaga w finansowaniu nauki: system **dotacji** i system **grantowy** (stabilność). **Doskonałościowe**: otwarty konkurs 2021.
- Sektor **niepubliczny** – wyłącznie **konkurencyjne** środki na badania (NCN etc). Żadnych **dotacji** oprócz studiów dr.
- **Środki otrzymane z budżetu jako ryczałt**, bez obowiązku rozliczania się ze sposobu ich wydatkowania.
- Radykalne zwiększenie **poziomu wynagrodzeń w grantach NCN: jedna zmiana – tylko stypendia** (dziś 1/2 do 2/3 znika z powrotem w budżecie).
- Dwukrotne zwiększenie budżetu NCN w ciągu 3 lat (do 2 mld). Rola w wyłanianiu uczelni badawczych.
- Finansowanie działalności **dydaktycznej** uzależnione od **typu uczelni (publicznej)**.
 - Docelowo **różne algorytmy podziału dotacji podstawowej** dla 3 typów uczelni. Brak dotacji **statutowej** na badania dla uczelni **dydaktycznych**.
- Doktoranci: limit, stypendia dla wszystkich (konkurs na 4 lata), środki centralne.
- Wzmocnienie **stabilności finansowej**: umowy MNISW z uczelniami **na okres 4 lat**. Korelacja z wynikami KEJN.

Model kariery akademickiej

Wzmocnienie i umiędzynarodowienie habilitacji: nieobowiązkowa.

Wzmocnienie (i umiędzynarodowienie wymagań) wobec profesury tytularnej: wyłącznie za wybitne osiągnięcia; dobro rzadkie.

Zniesienie profesury uczelnianej: silne hierarchie, wyraźne trzy stanowiska (oprócz dydaktycznych): adiunkt, docent (adiunkt-profesor), profesor.

Kadra naukowa, dydaktyczna – obok nauk.-dyd. (autonomia uczelni).

Różne wymogi kadrowe w różnych typach uczelni: najwyższe wymogi naukowe (np. habilitacja) – w badawczych.

Zatrudnienie **na czas nieokreślony.**

Silna ocena okresowa co 4 lata (realne zwolnienia) – wymagania wg typu uczelni.

Wzmocniona rola zreformowanej CK (lub nowej instytucji) w procedurach hab. i prof., inne wymagania (wyłącznie doskonałość naukowa).

Zakaz **wieloletowości** (łącznie z PAN).

Silna promocja stażów **podoktorskich w konkursach: zmniejszy chów wsobny.**

Stan spoczynku: 75% pensji (wyłącznie prof. tytularny; 30 lat pracy sektor pub./ PAN).

Dziękuję za uwagę!